

Příloha č. 1

Přepis rozhovoru s panem státním tajemníkem PhDr. Jindřichem Fryčem ze dne 28. 3. 2022

Předesílám, že rozhovor je zaznamenáván výhradně pro účely bakalářské práce

Jaké je politické pozadí vzniku dokumentu Strategie 2030+, jedná se o vznik na základě politického požadavku, nebo vzniká samotný dokument a následně je implementován do politických rozhodnutí?

Strategie 2030+ vznikla z rozhodnutí tehdejšího ministra a vedení ministerstva jako svébytné politické rozhodnutí ministra, který považoval za důležité, abychom po roce 2020 měli navazující strategii na tu, která v roce 2020 končila. Formování, směřování těch jednotlivých strategických cílů a strategických linií Strategie 2030+, samozřejmě vznikalo jak v rovině věcné, tak i v rovině politické, kdy probíhala komunikace s tehdejšími stranami zastoupenými v Parlamentu ČR a školským odborem tak, aby byla zajištěna dlouhodobá přijatelnost té strategie po celou dobu její platnosti. Ministr má mandát čtyři roky, pak ten mandát na někoho přejde – neznámo na koho – a vzdělávání je oblast (to víme nejenom od nás, ale z celé Evropy) která vyžaduje stabilnější, kontinuální prostředí, které je dobré vytvořit právě tím, že pro například desetileté období vznikne politická shoda napříč politickými stranami – ať už parlamentními nebo neparlamentními – která se týká toho obsahu. To se v tomto případě povedlo, proto byla a je Strategie 2030+ tak dobře přijímaná politickými stranami, a proto se k ní tak hlásí i současný ministr Petr Gazdík, jakkoliv v době tvorby této strategie byl vrcholným politikem opoziční strany.

Politická rovina dokumentu vzešla tedy i z toho, co bylo vyhodnoceno jako postrádané v rámci předchozích strategických dokumentů – Bílé knihy a Strategie 2020 - kde se v rámci období platnosti Bílé knihy vystřídalo šest ministrů?

Ano. Bílá kniha byla koncipována ještě více otevřeněji. Asi ani tvůrci nepředpokládali že ten dokument zůstane tak dlouho nenahrazen. První dokument, který ho nahradil, byla Strategie 2020, čili vlastně po třinácti letech. A je logické, že v průběhu času dojde k významnějšímu vývoji a posunu nejenom nálad a zájmů politických stran, ale hlavně potřeb, které ta oblast reálně má. Právě proto v té Strategii 2030+ dělíme desetileté období platnosti do kratších časových úseků, pro které se zvolilo – pro první období (2020–2023) pět pilířů – které jsou teď řešeny a které samozřejmě mají expiraci v příštím roce. Čeká se, že pak budou nahrazeny dalšími, které jednak umožní profilování té stávající vlády a stávajícího ministra a politické dorovnání směru, který je obecně vytýčen, aby měl nový ministr možnost k tématu přistoupit svým způsobem, tak, jak to odpovídá jeho představám. To je podle mě velice důležité, ale také je důležité, že na začátku byla shoda na tom – co je potřeba udělat a co je potřeba změnit – v tom samotném rámci.

Z toho důvodu je ve Strategii 2030+ uvedeno pouze první období implementace cílů do praxe?

Přesně tak.

Je nějak legislativně zakotvena hierarchie vzdělávacích dokumentů? Od Národního kurikula, po rámcově vzdělávací plány a školní vzdělávací programy?

Kdybyste se podívala do Školského zákona, tak tam najdete v současné době už jen Rámcový vzdělávací program jako Národní kurikulum, který je vztažený k příslušnému stupni vzdělávání. Nebo ke školám, například ve středním vzdělávání jsou to stovky rvp, které jsou podle jednotlivých oborů vzdělání. Dřív byl ve Školském zákoně i takzvaný Národní program vzdělávání, což měl být jakýsi kurikulární dokument nad kurikulem obsaženým v rvp. To jsme před pár lety, tuším že dvěma, vymazali ze Školského zákona. Protože po těch osmnácti letech kdy tento cíl nebyl naplněn, se ukázalo že to je vyčpělé a vyprahlé téma, které by zase říkalo něco obecně o tom kam se má posouvat vzdělávání - myšleno to, co se reálně odehrává ve školách - nad těmi kurikuly, byl by to další strategicky - obsahový materiál, který shrnuje základní parametry. My jsme se to snažili nahradit Strategií 2030+, která mluví nejen o tom kurikulu, ale i o tom, jak to bude vypadat se školami v dalších oblastech souvisejících dohromady. Čili ve Školském zákoně najdete takzvané dvoustupňové kurikulum, což je Rámcově vzdělávací program pro příslušný stupeň vzdělávání. A následně má každá škola povinnost vytvořit vlastní Školní vzdělávací program, který musí naplnit daný rámec.

Jak poskytuje Strategie 2030+ v návaznosti na rámcově vzdělávací programy vodítko k práci s klíčovými kompetencemi?

Vysvětlím. Strategicko – koncepční rozhodnutí, které říká, že se má něco stát s rámcově vzdělávacím programem. Jakoby nad ním. A mimo jiné se říká, že chceme jít tím modelem kompetenčním, to znamená, z hlediska zaměření na rozvoj kompetencí u dětí a na základě tohoto strategického rozhodnutí, se teď bude vytvářet ta proměna rámcově vzdělávacího programu. Nezapomínáme na gramotnosti jako na téma s tím související, ale primární důraz je kladen na rozvoj kompetencí. A proto když byste viděla start veřejné debaty k hlavním směrům revize rvp pro základní vzdělávání, tak tam se o kompetenčním modelu hovoří poměrně hodně. A stejně tak i Strategie 2030+ vytváří nějaký rámec pro to jakým pak detailním způsobem se má ubírat proměna kurikula v rvp.

Takže neexistuje nějaká analýza obsahu vzdělávání, na jejímž základě je tvořena Strategie? Ta má v zásadě vzniknout teď?

V začátku byla analýza, která pomáhala vytvářet podklady pro tu Strategii. Tam analýza byla. A pokud se týká rvp, tak samozřejmě k tomu bylo zpracováno hodně analytických materiálů, které umožňují změnu rvp a budou při ní využity. Čili byla Strategie a strategické podklady pro samotnou Strategii 2030+ a dokonce jsme nejdřív měli zpracované externí skupinou takzvané hlavní směry strategie vzdělávací politiky. Které nám na základě předešlé analýzy

říkali odborníky tvořenými v té externí skupině – kam by stát měl směřovat tu svou strategii. A to pro nás byl ten analyticko-odborný podklad, který jsme měli. A na jeho základě se pak psala Strategie. Ono už tam nedocházelo k nějakým dramatickým proměnám, protože ta doporučení jednak vznikala v součinnosti s námi a jednak z logiky věci, když vám to takhle silná odborná skupina doporučí – že máte jít na sever – tak je pak blbě se vypravit na jih. Když jste za to zaplatila, a ještě jste u toho byla. Takže to vyvěralo z těch hlavních směrů, ale upravili jsme si to v tom detailu k obrazu ministerstva, potažmo vlády, která to přijala.

A v odborníky, které zmiňujete máte důvěru? Považujete je za kvalitní? Ptám se proto, že jsem četla například analýzu Bílé knihy, které je dostupná na webu MŠMT a nepřišlo mi to upřímně moc dobré.

Já k tomu důvěru mám. Mohu to říct, proto že jsem u toho byl a s těmi lidmi jsem mluvil a byl jsem zapojený i z hlediska své pozice MŠMT v rámci přípravy tohoto dokumentu. Víím, kdo v té odborné skupině byl a víím, že to jsou lidé, které své akademické – anebo neakademické ale odborné – dovednosti, které nabyli (byli tam lidé z privátů i ze svazu průmyslu a dopravy), tak mají své dovednosti o něco opřené. O zkušenost, o znalost, o akademické působení, o mezinárodní renomé svého vlastního jména.

Často zaznívá kritika vzdělávání od takzvaných odborníků, kterou neshledávám logickou. Proto mě zajímá Váš pohled na odborníky v tomto směru.

Já si myslím, že vzhledem k tomu že byla Strategie 2030+ přijata tak jak byla přijata – jestli uděláte rešerši, tak je přijatá dobře – tak si myslím, že by si mnozí hodně dali záležet, aby to shodili, kdyby to tak nebylo. A to se tady nestalo. To, že tady budou lidé, kteří si budou myslet že tam něco chybí nebo naopak přebývá, nebo to má vypadat jinak, to je normální. Ale myslím že ten mainstream – většina lidí, kteří tomu rozumí – se shodují na tom, že je to sepsané tak, jak potřebujeme.

Dobře. S tím ještě souvisí můj dotaz na pojmy, se kterými se ve Strategii 2030+ pracuje. Zdá se mi, že velice často ty ideje nejsou nijak zakotveny. Například morální vzdělávání, nebo hodnocení. Čekala bych, že právě v tomto dokumentu bude víc odvedené práce s tím, že budou tyto ideje vymezeny. A ne, že pak bude každý účastník vzdělávání nucen to dělat tak, jak zrovna on chápe, co je morální výuka.

Ona se tím myslí asi obecně etika, řekl bych, jako téma. A etice je věnována spousta materiálů, a i MŠMT se v uplynulých deseti letech opakovaně snažilo na podporu výchovy k etice působit a podporovat školy v tom, aby se tak dělo. Jsou k tomu i nějaké materiály, když to někdo bude chtít. To je pak právě rozhodnutí v tom smyslu, zda takovéhle téma, které vy říkáte, si zaslouží, aby bylo přítomno v některém dalším – druhém nebo třetím – období, kdy bude platit Strategie 2030+ a zda by nemělo být podpořeno nějakým dalším, systémovějším krokem MŠMT v podobě vzdělávání učitelů, definování toho, co se za tím přesně skrývá, v čem je ta shoda na to, jak s tím má učitel ve vztahu k žákům pracovat. A to je samozřejmě pak otázka na to, zda si to nezaslouží vytáhnout nad rámec toho. Za mě je to určitě i otázka kritického myšlení,

výchovy k demokracii, jako subsidiární věci, které souvisejí s etikou jako takovou a myslím si, že to by si do určité míry zasloužilo. Když se podíváte do programového prohlášení vlády, tak mám pocit, že tam je etika explicitně zmíněná jako věc, se kterou chce tato vláda něco dělat. V tuto chvíli nevím, jsme na začátku.

Jen se mi zdá, že to pak tedy jsou vyprázdněné pojmy. Třeba kritické myšlení v rámci vzdělávání a morálka nebo výchova demokratického občana. Čekala bych, že právě v tomhle dokumentu budou ideová východiska budou rozpracována.

Že tam bude detailněji řečeno, co si pod tím představit. Zdá se vám tam toho málo?

Nepřijde mi, že je tam toho málo, spíš mi přijde, že tam ty myšlenky nejsou rozvedeny konkrétně a že to potom v zásadě ani těm učitelům nic moc neřekne, co je tedy ta idea, kam mají směřovat.

Já bych si moc přál, a i ostatní co se na Strategii 2030+ podíleli, aby učitelé měli potřebu si tu Strategii vzít do ruky a přečíst si ji. Aby vlastně chtěli udělat ten krok, protože si myslím že je to předpoklad pro to, aby byli schopni dál přemýšlet o tom, co je tam napsáno. Ne, že by nebyli schopni přemýšlet, to jsou určitě, ale pokud si ten text nepřečtu, tak ani nevím, jak to ten básník v uvozovkách myslel a jakým směrem se očekává, že se vzdělávání v České republice bude ubírat a kde se konkrétně – a jak – promění. To bych viděl jako první předpoklad. Proto my teď i u té revize kurikula pro základní vzdělávání maximálně snažíme získat zájem u učitelek, učitelů a ředitelů základních škol o tu proměnu samotnou. Aby měli chuť se na tom v co největší míře podílet a aby si to co nejvíce přivlastnili. Protože pokud se to nestane, tak to zase bude rámcově vzdělávací program, který třeba toho učitele nebude vlastně ani zajímat a bude dál učit ne špatně, ale v tom duchu, jak třeba doteď učí. Nehledě na to, že třeba konkrétně v jeho vzdělávací oblasti, v jeho předmětu, budou chtěné nějaké proměny a změny, které se musí promítnout i do toho švp a předmětu, který on vyučuje. Bez toho že budu vnímat – to si přečtu, i když se vším nesouhlasím, je to důležité pro moji práci, jak budu učit dál, dalších 10,15 let – tak bez toho ta proměna nenastane. Bez toho to bude zase jen strategický dokument MŠMT, Vlády, kurikulum schválené ministerstvem. A švp přepíše někdo ve škole. Tam je velice důležité zpřístupnění si toho dokumentu sobě sama a otevření se těm myšlenkám, které tam jsou z důvodu případné proměny toho, jak učím a rozumět tomu proč tu změnu mám dělat. A to bych si moc přál, aby ta Strategie v co největším počtu učitelů zanechala tuto stopu a pak hlavně takhle probíhala ta proměna kurikula a rvp.

Je pravda, že oproti předešlým strategickým dokumentům je zde patrná snaha o veřejněji přístupnou diskusi, u dokumentu jsou odkazy na možnost navštívit konkrétní diskusní fóra. Je zde patrná snaha dát najevo, že na názoru učitelů nějakým způsobem záleží. Ale myslím že toho, co říkáte, že chcete dosáhnout, by se dosáhlo lépe, kdyby si každý učitel tvořil vlastní plán výuky, aby do toho mohl promítnout vlastní silné stránky a úhel pohledu na vyučovaný předmět. Takhle by se dalo dosáhnout toho, co chcete.

To je pěkné. Hodně to odpovídá tomu, jak byl původně zamýšlen kariérní řád. Kariérní řád byl zamýšlen právě tak, že učitel pro potřebný posun v kariérním řádu bude muset předstoupit před nějakou definovanou odbornou komisí se svým portfoliem a s předložením toho, co za dobu učení udělal, včetně hodnocení ředitele atd., a ta komise posoudí a řekne – ano, ty, jak učíš, jak pracuješ didakticky, metodicky, jaké máš moderní trendy atd., jsi hoděn postupu na vyšší kariérní stupeň. To se nenaplnilo, ten koncept je v zásadě mrtvý, jakkoliv se s něj některé věci extrahují - například zavádějící učitel do Zákona o pedagogických pracovnících - tak tady právě ten prostor byl. Samozřejmě, a vím to z některých škol, že touto cestou ředitelé pracují. Vlastně nutí své učitele k tomu, aby si na základě švp udělali vlastní pohled na to, jak já učím a jak já reálně naplňuji nebo nenaplňuji to, co my jako škola jsme si dali do vínku a čím se chceme profilovat. Aby i ta profilace školy nebyla školním strategickým materiálem, a pak dole si to každý stejně úřadoval podle svého zaběhlého pořádku. Ale mimo rámec, když se škola profiluje směrem k výchově k občanství, nebo k etickému internímu programu, práce na posilování morálně-volních vlastností dětí, nevím, tak aby když se pak učitele reálně někdo zeptá ve sborovně, aby nebyl překvapen.

Je možné se nějak dostat k materiálům z připomínkového řízení?

Určitě dá. Něco je veřejné a ty ostatní věci, to bych teď úplně nevěděl ke komu. Protože ty kulaté stoly byl proces permanentního připomínkování a zpracovávání těch věcí. Ale tam kde byly veřejné a otevřené připomínkové řízení, k tomu si myslím že kolegové nějaký přístup mají.

Takže na základě Zákona o svobodném přístupu k informacím je možné si o tyto materiály zažádat?

Buď, anebo je možné mi napsat do mailu, co přesně sháníte a já se to pokusím sehnat.

Zajímalo by mě i obecně – kolik toho do připomínkového řízení přišlo, jestli i od odborné veřejnosti?

To by vám řekli kolegové. Pokud vím tak stovky námětů, podnětů. Tím, jak se podařilo o to vzbudit zájem a otevřeně to komunikovat i s asociacemi, potažmo s kraji a zřizovateli, obcemi a tak dál, tak těch připomínek přišlo samozřejmě relativně hodně. Což je dobře.

To rozhodně. Ještě jsem se chtěla vrátit k ideovému vymezení dokumentů. Zásadní otázkou pro mě bylo, proč tam není víc vymezen základní problém – výchova a vzdělávání. Myslím, že se to tam hodně stírá dohromady ke škodě školství.

To je jedna z připomínek, která byla. A byla i od mládežnických organizací, které se primárně zabývají výchovou dětí a mladých lidí. Ti měli pocit, že výchova by tam měla být sama o sobě víc akcentována, a ještě nějak dál rozvinuta. Měli pocit, že je tam větší důraz kladen na vzdělávání samotné a vzdělání jako dosažená hodnota která je, ale že ta výchova by sama o sobě tam měla být dál rozvedena. Nevím. Obecně pedagogika, vy studujete pedagogiku, tak

víte, že obě složky mají být vyváženě zastoupeny práci s dítětem, výchovně vzdělávací činností atd. Vždycky je to výchovně-vzdělávací činnost. Myslím si, že si to možná zaslouží nějaké uvažování v tom druhém nebo třetím bloku směrem k té etice, nebo k ostatním měkkým dovednostem, které je dobré dále rozvíjet a nezapomínat na ně ve vztahu ke zdravé výchově a kompletní výchově a vzdělání dětí. To máte určitě pravdu, ale teď vám nedovedu odpovědět, jestli někteří mí kolegové tímto směrem třeba už neuvažují.

Já jsem to myslela jinak, asi jsem se špatně vyjádřila.

To jsem vás spíš nepochopil, že by to mělo být víc o výchově?

Právě naopak. Zdá se mi, že ve Strategii nejsou tyto kompetence jasně dané a velice často to pak naopak překračuje mantinely samotného vzdělávání. To mi nepřijde dobré proto, že to pak v uvozovkách nahrává lidem, kteří neví nic o tom, jak funguje vzdělávání, ale cokoliv je ve společnosti špatně, je špatně vinou vzdělávání. Tento názor často zaznívá i od relativně inteligentních lidí ve veřejné diskusi. Kdyby to v tomto dokumentu bylo lépe vymezeno – že některé kompetence jsou školy, ale některé už zkrátka nemohou být. Například co se týče mediální výchovy. Teď se řeší boj s dezinformacemi a expertka na toto téma z Českého rozhlasu říkala na toto téma v rozhovoru, že to je problém vzdělávání a špatného vedení dětí školami. S tím naprosto nesouhlasím, myslím že toto konkrétně je hlavně v gesci výchovy dětí jednotlivými rodiči. Ti mají hlídat, jak jejich děti přistupují k digitálnímu prostoru, takhle tráví čas zejména mimo školu, mediální výchova je věc trochu jiná. Pregnantnější vymezení kompetencí v rámci vztahu vzdělání – výchova, by jistě školství pomohla.

V tom s vámi úplně souhlasím, teď už tomu rozumím. Já jsem myslel, že vám obecně v tom dokumentu chybí téma výchovy. Jakkoliv to, co jsem říkal je pravda. Je pravda, že se málo bojuje o to, aby společnost neměla pocit, že škola má zacetit i problémy, které si dítě nese z rodiny. Nebo nedostatky. Protože je nedostatek ať už času, nebo jiných důvodů, proč už výchova v rodině neprobíhá tak, jako probíhala před několika desítkami let. Je pravda, že starší učitelé na toto obecně poukazují, ono ale když bychom se podívali na sto let staré zprávy, tak bychom se dočetli hodnocení tehdejších učitelů, které se neliší od hodnocení těch současných. Takže asi vždycky každá generace nese období mladších kolegů v mysli nějak jinak, než ve skutečnosti bylo. Máte pravdu, a to je jeden z velkých nešvarů, a to tak velký, že máme občas i my jako MŠMT problém uhájit, aby se škola nestala vše spasitelem všeho potřebného, co je v daném okamžiku potřeba řešit. Včetně třeba atrahování některých sociálních oblastí nebo činností na bedra učitelů. Jakkoliv je to zcela jednoznačně věcí oblasti sociální, činností jiných úřadů, jiných úředníků a jiných institucí, které máme za tímto účelem zřízeny. Nerozšiřovali jsme tak pole působnosti školy jako někoho, kdo má nejen zajistit ten základ, tj. vzdělávání a výchovu, ale zároveň má řešit to, kde selhává rodina, kde selhávají úřady, kde selhávají jiné atributy společnosti a jejího fungování. A to s vámi souhlasím, to by se určitě mělo v budoucnu určitě dál akcentovat. To jsem řekl úplně v nejobecnější rovině, ale snad je to z toho alespoň trochu srozumitelné. Ale chce to poměrně silné osobnosti, které to v té společnosti budou tak jako podprahově cílit a směřovat primárně na ty rodiče. Získat je i pro posilování jejich rodičovské role tak, aby to rodič pod tíhou zkušenosti ostatních rodičů neměl pocit, že se na to může vykašlat a nechat to všechno na té škole, že ona to nějak zařídí. Nezařídí. Učitel má nějakou kapacitu, nějaký čas, nějaké

povinnosti, které má předat dětem. A pokud se na něj naválí i to s čím má dítě přijít vybavené z rodiny, alespoň v základech, tak to nezvládne. Ve škole není na tohle čas, si myslím. A pak je to strašně těžké. Tohle je ještě jiný rozměr, než jsme v té Strategii hledali, tohle jsme neřešili.